

rastline ne, le lucerna, ki ima jako globoko segajoče korenine, je uže lepo visoka in bo posebno v gorkejih krajih kmalo rešila gospodarja krmenske spomladanske zadrege. In zato ostane nemška detelja prva detelja, katere tudi sicer izvrstna, jako tečna, mlečna in zdrava piča, zgodnja grahoršica, katero so najnovejše poskušnje kot novo izvrstno pičo proglasile, ne bode mogla premagati. Dosedaj se za pridelovanje detelje, sploh krme na njivah na Kranjskem komaj 8% rabi, a brez vse skrbi bi smeli $\frac{1}{5}$ toraj 20%, in če hočemo, da bode živina imela pošteno ceno, bomo pravo zadeli, če tudi $\frac{2}{5}$ toraj 40% njivstva odločimo za pridelovanje detelje in sploh krmenskih rastlin, na pr. krmenske pese, zelene turšice, grahoršice, moharja, lupine, seradele, krmenske goršice itd. Tako bomo vpeljali 5letni kolobar, kakoršen je po Holandskem v navadi: 1. leto: krmenska pesa, — 2. leto: ječmen z deteljo, — 3. leto: detelja, — 4. leto: pšenica, po njej zimska grahoršica, katera se kosi v zgodnji naslednji spomladi, in 5. leto: koruza.

Ko bi tedaj namesto, kakor dosedaj 8% njivstva porabili za pridelovanje krmenskih rastlin, 20 ali 40% odločili za to, lahko si moremo misliti veliko množino krme, s katero bi se izdatno pomnožiti moglo število živine.

Njiv ima Kranjska 231.000 oralov. Če torej le 20% odločimo za krmenske rastline, imeli bi tedaj 46.200 oralov in na teh bi se dalo mnogo detelje in krmenske pese pridelati. Računimo le, da bi samo deteljo pridelovali in če je le po 30 centov računimo na oralu, pridelovali bi je v letu 1.386.000 centov več; koliko torej piče več za govedo! Ugovarjal bi mi kedo in rekel: kje pa bomo živež pridelali za domačo porabo? Na to mu le toliko odgovorimo: Na ostalih 80% njivstva, katero pa bo po pomnoženju živinoreji obilno pognojeno in zato tudi obilniše rodilo žito.

Naj bi si vendar enkrat dali naši kmetovalci prepričati, da le v umnem gnojenju imajo pomoč, s katero morejo zemljo prisiliti k večji rodovitnosti. Sicer naj pa posebno oni večji posestniki, ki obdelujejo svoje polje le z najetimi delalci, ne kakor mali kmet, ki dela s svojo družinico, vzamejo v roko svinčnik in naj izračunajo vse, ter tako bodo pogostoma našli, da bi bolj modro storili, če bi pšenico, proso, ajdo na trgu kupovali, namesto da več potrosijo za pridelovanje teh stvari, le za delalce in enako.

Kaj dela modri fabrikant? On prevdarja vse in če vidi, da mu izdelovanje enega blaga ne nosi dobička dovolj, popusti to in se poprime izdelovanja drugega blaga, ali pa neha. Le kmetovalci so tako trdovratni v lastno škodo, da ne marajo sprevideti in prevdariti, dokler se v dolgove ne pogreznejo.

Bojim se, da bom s to razpravo uže predolg in nadležen, toda prevažno vprašanje je ter mi daje nado, da važnost predmeta opraviči mojo obširnost.

Zdaj smo videli, da bi se dalo več (vsaj 4) milijonov centov sena ali njemu enako vrednih drugih krmenskih rastlin na Kranjskem pridelati, po takem pa 50 do 80.000 več goveje živine rediti. Veliko sena bi pa še mogli pridelati, če bi tako senožeti, kakor njive, na katerih bi krmenske rastline pridelovali, obilno gnojili, kar bi uže s tem mogli doseči, če bi skrbniše ravnali z gnojem in z gnojnico. Kako žalostno je pač videti gnojišča nemarno uredjena, na katerih leži siv, splesnel gnoj, iz katerega je zbežal ves amonijak, najtečniji njega obstojni del, le kosti, bi rekel, so ostale, mesa pa ni več! Še slabše se godi z gnojnico; ta se razteka po cestah in nekateri so še tako modri, da jo iz gnojišča odpeljujejo po prekopih na cesto, ki pelje

skoz vas. Če stopiš v tako vas ob deževji, našel boš po celi vasi neko rujavo morje! Koliko tisoč goldinarjev se pač po tej nemarnosti ne pogubi! Al kaj pomagajo vsi spisi in moje jadikovanje! Poduk, poduk in dober zgled je edino, kar tu pomagati more!

(Dalje prihodnjič.)

Glavne napake trtoreje in kletarstva na Dolenjskem.

(Dalje.)

Tretja napaka dolenjske trtoreje je ta, da se tam trte dosti pregosto, čisto neredno in gledé sort trt popolnoma pomešano sadé, in vrh vsega tega pa še, kakor v severni vinorejski deželi — veliko previsoko gojé. Kakor v severnih vinskih deželah izvolitev zgodnjih sort trt kar le mogoče popolno dozorenje grozdja v prvi vrsti podpira, podpira to gotovo koj v drugi vrsti primerni, redni, čisti nasad in pa nizka izgoja trt, pri kateri visi grozdje kar le mogoče blizotal. Da je temu res tako, spričujejo zadostno cele velike vinske dežele. Na Dolenjskem, sosednem Štajarskem in Hrvaškem, kjer je gledé nasadov in izgoje trt v vinogradih vse zelo tako kakor na Dolenjskem, pridelujejo se, kakor znano, ravno taka vina, kakor tam; kakor hitro se pride pa v kraje nizke izgoje, najdejo se tam uže boljša vina, da tudi prav izvrstna. To velja, razume se, vse le v obče rečeno. Jasni dokaz velike važnosti nizke trtne izgoje v severnih vinskih deželah podaja nam pa spodnje Avstrijsko. Ta vinska dežela ima, kakor sem uže rekel in dokazal, trtoreji odločno manj ugodno podnebje kakor Dolenjsko, in vendar se pridelujejo v nji vina, kakoršnih Dolenjska ne premore. Najeminentnejši dokaz, da je temu res tako, podajajo vina viteza Gutmansthala, pridelana na grajščini pri Radečah. Ta vina napravljena so vendar iz najboljših spodnje-avstrijskih sort grozdja, toda kako vino dajejo in to — v boljšem podnebj? — Visoka vzgoja trt na Dolenjskem, kriva je pa še drugim čisto gospodarskim napačnostim, kakor 1) ona zahteva kaj visoke in močne, torej drage kole, — 2) vse obdelovanje je težavnejše, toraj tudi dražje, — 3) veter škoduje lahko veliko bolj, — 4) trte veliko lažje pozebejo, — 5) škodljivi mrčesi imajo veliko več zakotišč, trtne bolezni veliko zavetja itd.

Četrta napaka dolenjske trtoreje obstoji v pre-površnem obdelovanju trt. Gledé obrezovanja trt ni nikjer pravega trdnega pravila najti, kajti nikjer se trte tako ne obrezuje, da bi bilo za pridobitev krepkega lesa za bodočo letino na oni, za pridobitev letine tekočega leta pa na drugi strani skrbnjeno. Za severne vinorejske kraje čez vse koristnega mandanja in skrajšavanja mladja na trtah, katero dozorenje grozdja vendar tako močno podpira se na Dolenjskem še pozna ne. Okopavanje trt, kakor tudi vse drugo obdelovanje zemlje, grubanje ne izvzeto, opravlja se kaj površno.

(Konec prihodnjič.)

Od vremena.

Časnik „Obstgarten“ sadjerejce nekoliko straši s polno luno, ki meseca maja rada s slano posmodi vrte, in polna luna je letos še le proti koncu tega meseca, namreč prihodnji ponedeljek 24. dne maja.

Po skušnjah nekega starega sadjerejca se še le po polni luni meseca maja more pričakovati stanovitno toplo vreme brez mrzlih noči. Letos je to res tako, da

se ni še stanovitno lepo vreme moglo narediti. Bog obvaruj letošnje vrte, polne krasnega cvetja, kake škode 24. maja!

Znanstvene stvari.

Zapisnik

48. odborove skupščine Matice slovenske

v Ljubljani 8. maja 1880.

Udeležilo se je te seje 16 odbornikov, in sicer gospodje: dr. Jan. Bleiweis, dr. Anton Jarc, Anton Kržič, Jos. Marn, Matej Močnik, Luka Robič, Fr. Souvan, Fel. Stegnar, Iv. Tomšič, Iv. Vilhar, dr. Jer. Zupanc, Vilib. Zupančič, Peter Grasselli, Matej Vodusek, A. Praprotnik kot zapisnikar in prof. Mih. Žolgar iz Celja.

Dosedanji predsednik dr. Jan. Bleiweis pozdravlja zbrane odbornike, dajaje jim pogum, češ, da naj ne gledajo na nezaslužene napade nekaterih udov in da naj toliko bolj z zedinjenimi močmi delajo na korist Matici, ter želi, da bi to skupno prizadevanje odbornikov in družbenikov še posebno tudi podpirali gospodje poverjeniki, ki so Matici desna roka, da bi tako čedalje bolj napredovala Matica Slovenska.

Zapisnika 47. odborove seje in 16. občnega zbora se odobrita.

Potem je prišla na vrsto volitev prvosednika, podpredsednikov, blagajnika, tajnika in drugih posameznih odsekov.

Dr. Bleiweis bi predsedstvo „Matice“ rad odložil in bil samo odbornik, kakor je bil vsa leta poprej, dokler sta dr. Toman in dr. Costa živela.

Po predlogu dr. Jarčevem in prof. Marnovem zbor enoglasno izvoli dr. Jan. Bleiweisa za prvosednika z vsklikom: „dokler on živi, druge volitve ni!“

Dr. Bleiweis se udá naposled prošnji zbranih odbornikov ter prevzame predsedstvo in ob enem tudi vredništvo „Letopisa“ Matice slovenske s tem pogojem, da ga podpirajo gospodje odborniki iz odseka za izdavanje knjig. — Za podpredsednika sta bila izvoljena gospoda dr. Anton Jarc in Peter Grasselli, med katerima se poslednji za to čast zahvaljuje in prosi, da bine njega, kot novince v odboru, temuč koga drugega volili za prvosednikovega namestnika. Naposled se udá odborovi želji, in prevzame podpredsedništvo. — Za blagajnika je enoglasno izvoljen g. Ivan Vilhar, kateri ta posel zopet prevzame. — Za tem pride na vrsto volitev tajnika. Dosedanji tajnik Andrej Praprotnik želi, da bi tajništvo prevzel kdo drug izmed odbornikov, ali pa naj bi se postavil samostalen tajnik, ker njemu manjka časa, da bi tajništvo mogel opravljati tako, kakor zahteva ta posel. Po predlogu prof. Žolgarjevem odbor naprosi dosedanjega tajnika, da naj bi gledé na finančne razmere Maticine vsaj še nekaj časa oskrboval tajništvo. Gosp. Praprotnik prevzame še tajništvo do konca letošnjega leta, potem naj bi pa odbor kakor koli ukrenil, da se tajništvo oddá komu drugemu. — Za knjižničarja je bil izvoljen gosp. Fel. Stegnar, — za pregledovalca društvenih računov gosp. Klun, — za ključarja pa se izvolila gospoda Kržič in Robič. — V odsek za gospodarstvo so se izvolili gospodje: Klun, Souvan, Tomšič, Vilhar, dr. Zupanc in Grasselli, — v odsek za izdavanje knjig gospodje: dr. Bleiweis, Klun, Marn, Vavrú, Vodusek, Zupančič, Kržič, Močnik, Tomšič, Praprotnik, Erjavec, Hubad, Šuklje, Urbas.

Potem poročata gosp. dr. J. Bleiweis in Stegnar o rokopisu „Okno in vid“; njuni nasvet je enoglasen, da je delo vredno, da ga Matica na svitlo dá, vendar je treba sém ter tje nekaterih poprav; zato se gosp. pisatelju po želji njegovi rokopis vrne s dostavkom, naj bi ga kmalu za natis vredil.

O spomenici na čast Kopitarjeve stoletnice in o „Letopisu“ sklene se, naj predsednik razglasi poziv, v katerem gospode pisatelje vabi k udeležbi. Nasvèt prof. Žolgarja, naj bi književni odbor nekatere pisatelje še posebno pismeno vabil na sodelovanje, in nasvèt gosp. Grasselli-ja, naj bi odbor osnoval program, o katerih strokah želi Matica rokopisov za izdavanje knjig, si je odbor „ad notam“ vzel.

Prof. Marn poroča o Šumanovi „Slovenski slovnici“ in je kot vrhunec slovniške véde priporoča, da bi jo Matica sprejela in natisnila. Določi se: odsek za izdavanje knjig naj konečno izreče, ali naj „Matica“ Šumanovo obširno delo dá uže letos, ali še le prihodnje leto na svitlo.

Rokopis: „Slovani v obče in s posebnim ozirom na Hrvate in Srbe“ se ne sprejme, ker je „Matica“ uže enako stvar priobčila in ker delo po vsem ni izvrno.

Gosp. Robič v imenu gospodarskega odseka nasvetuje, naj se gospej Šolmajerjevi za poprave in naprave, ki jih je preskrbela v kuhinji Maticine hiše, od najemščine — za čas od sv. Jurija do sv. Mihaela — odšteje 30 gold. Predlog se sprejme.

O točki „posamezni nasveti“ oglaší se prof. Žolgar ter izreka željo, da naj bi se imenik Maticinih udov bolj natanko sestavljal. Opomnja se je vzela na znanje z dostavkom, da se bo po njej kolikor moči ravnalo.

Poziv slovenskim pisateljem!

Ker mi je častiti odbor Maticin zopet dal nálog vredovanja njenega „Letopisa“ in nimamo še za nj dosti gradiva nabranega, obračam se z vljudno prošnjo do cenjenih pisateljev naših, naj so znanstvenemu našemu zavodu s primernimi spisi na pomoč. Obračam se pa še s posebno prošnjo do tistih naših rodoljubov, ki v prvi vrsti slovenskih pisateljev stojijo, naj mi pošljejo za „Letopis“ pripravnih člankov, da po njih dobimo potem zglede, kakošna naj bode tvarina in oblika Maticinih spisov.

Kar sem povdarjal v svojem pozivu leta 1878., to povdarjam tudi danes, da znanstveni članki v „Letopisu“ se z ozirom na različnost njegovih čitateljev ne smejo previsoko spenjati v učenostno višino, zabavni članki pa naj tudi imajo nekoliko poučnega zrnja v sebi. Gotovo bi tudi sestavki iz zemljepisja ali povestnice slovenske ali slovanske v obče, zanimale čitatelje. Samo po sebi se pa razumeva, da preobširni spisi ne ugajajo „Letopisu“, kateremu načelo je prislovica: „variatio delectat“.

Da pa more tisek Maticinih knjig brez zadržka napredovati in da pride „Letopis“ koncem leta na svitlo, dodajam tudi še to prošnjo, naj se častiti pisatelji, ki imajo gradiva morebiti uže kaj pripravljenega ali ga nameravajo pripraviti, kolikor moči podvizajo, da kmalu prejmejo dogotovljene rokopise.

Zdaj pa še nekaj.

Maticin odbor, kakor je znano, je prvi sprožil misel, naj se meseca avgusta slavi spomin stoletnice, kar se je rodil Jernej Kopitar v Repnjah na Kranjskem, po katerem smo Slovenci jako zasloveli med učenim svetom; v letošnjem občnem zboru Maticinem sem poročal o dotični korespondenci s sl. profesorjem vitezom Miklošičem. Rada bi tedaj Matica slovenska Kopitar-